

KOVİD-19 SALGINININ ORTADOĞU'DAKİ ÇATIŞMA BÖLGELERİNE ETKİLERİ

“

Koronavirüsün çatışma bölgelerine etkisi daha ziyade savaşan tarafların pozisyonlarını değiştirip değiştirmeyeceklerine yönelik olurken, kırılgan ülkelerde ise salgının yaratabileceği olumsuz etkilerden endişe edilmektedir.

”

Doç. Dr. İsmail Numan Telci

ORSAM Başkan Yardımcısı

Ortaya çıkışıyla birlikte küresel düzeyde ekonomi ve ticaret başta olmak üzere siyaset, toplumsal hayat ve dini yaşam gibi alanlarda ciddi etkileri görülen Kovid-19 salgını, çatışma bölgelerini kaçınılmaz bir şekilde etkilemektedir. Koronavirüsün çatışma bölgelerine etkisinin en fazla gözlemlendiği noktalardan birisi Ortadoğudur. Nitekim dünya çapında silahlı çatışmaların en yoğun biçimde yaşandığı bölgeler arasında Suriye, Yemen ve Libya gibi ülkeler Ortadoğu bölgesinde bulunmaktadır. Öte yandan bölgenin en uzun soluklu çatışmasına

sebeplenen Filistin-İsrail sorunu ve yine bölgede kırılganlıklarıyla öne çıkan Mısır, Sudan ve Lübnan gibi ülkeler de Kovid-19 salgınından ciddi oranda etkilenmektedir. Koronavirüsün çatışma bölgelerine etkisi daha ziyade savaşan tarafların pozisyonlarını değiştirip değiştirmeyeceklerine yönelik olurken, kırılgan ülkelerde ise salgının yaratabileceği olumsuz etkilerden endişe edilmektedir.

Salgında Mısır

Bu anlamda en çarpıcı örneklerden birisi nüfusu 100 milyonu aşan Mısır'dır. Baskıcı Abdülfettah el-Sisi rejiminin siyasi istikrarı tam anlamıyla sağlayamadığı ve ekonomik problemlerin giderek derinleştiği Mısır'da, zayıf sağlık altyapısı ve hükümetin önlem almadığı başarısızlığı koronavirüsün ciddi olumsuz etkiler doğurmasına neden olabilecektir. Uluslararası gözlemciler, Mısır'da hükümet tarafından yayınlanan verilerin şeffaflığı konusunda kaygı duyarken salgının açıklanandan çok daha fazla can kaybına neden olduğunu ifade etmektedirler. Bununla birlikte Kovid-19 salgını ülke ekonomisini de ciddi biçimde etkile-

yecektir. Mısır'da ekonominin belkemiği olarak bilinen turizm sektörünün yıllık bazda tarihi bir gerileme yaşayacağı tahmin edilmektedir. Öte yandan sanayi, ticaret ve servis sektörlerinde de önemli durgunluklar yaşanacak, bu da hali hazırda kemer sıkma politikalarından bunalan Mısır halkı için ekonomik koşulların daha da zorlaşmasını beraberinde getirecektir. Kovid-19'un Mısır gibi ciddi bir genç nüfusa sahip olan bir ül-

kede kamu sağlığı ve ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri, sadece bu ülke ile sınırlı kalmayabilir. Siyasi ve ekonomik istikrarsızlığın yol açacağı belirsizlik ortamı güvenlik endişelerinin artmasına neden olabileceken, Mısır'dan Avrupa ülkelerine yasadışı göçün artmasına da yol açabilecektir. Öyle ki, Mısır'ın koronavirüs sebebiyle yaşadığı zorlukların ciddiyeti, yabancı ülkelerdeki Mısır vatandaşlarının ülkeye getirilmesi konu-

sunda Mısır yönetiminin yaşadığı isteksizlik ve kayıtsızlıktan anlaşılabilir.

Salgının Yemen-Libya Çatışmalarına Etkisi

Kovid-19 salgınının Ortadoğu'da doğrudan çatışma yaşanan ülkeler üzerinde de etkileri gözlemlenmektedir. Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve İran gibi Yemen'deki çatışmaya en fazla müdahil olan dış aktörler, koronavirüsün ülkelerinde meydana getirdiği hasarlara odaklanmışken, dış operasyonlarında vites düşürme stratejisi izlemek durumunda kalabilirler. Nitekim Suudi Arabistan'ın Husilerle yaşanan çatışmalarda ilk önce iki haftalık ve ardından bir aylık sürelerde olmak üzere ateşkes ilan etmesi bunun bir göstergesi olarak görülebilir. Suudi Arabistan'ın ateşkes ilan etmesi koronavirüsün küresel etkilerinin de bir sonucu olarak petrol fiyatlarında ciddi düşüş yaşanmasının ardından gerçekleşirken, temel motivasyonun sadece bu olduğu da şüphelidir. Nitekim ateşkesi izleyen günlerde Yemen'in güneyinde BAE tarafından desteklenen Güney Geçiş Konseyi'nin (GGK) koronavirüsün etkilerinden doğan belirsizlik ortamını fırsata çevirme girişimiyle öz yönetim ilan etmesi Riyad'ın kararıyla bağlantılı olarak görülebilir. GGK'nın öz yönetim ilanı küçük bir coğrafyayı (Aden ve çevresi, el-Mukalla şehri ve çevresi) kapsamakta ve sürdürülebilir olmaktan uzaktır. Öz yönetim ilanının sınırlı olması, güneydeki Şebve, Sokotra, Mahra ve Hadramavt valilerinin GGK'nın öz yönetim kararını reddetmelerine bağlıdır. Fakat, bu söz konusu ge-

lişme BAE'nin Yemen'deki uzun vadeli stratejisine hizmet edebilecek bir gelişmedir. Bu stratejinin tam manasıyla hayata geçirildiği bir ortamda BAE destekli GGK ile Suudi Arabistan'ın desteklediği Yemen merkezi hükümeti, Kuzey'de Husilere yönelik hareketler gerçekleştirebilecek ve bu tehdidi birlikte bertaraf etmeyi hedefleyeceklerdir. Bu sayede Riyad ve Abu Dabi'nin Yemen'deki amaçlarına ulaşması planlanmaktadır. Ancak bu planın ne derece gerçekleşebilir olduğunu son gelişmelerin ışığında tahmin etmek güçtür.

Koronavirüs salgını sürecini fırsata çevirmeye çalışan; ancak bunda pek de başarılı olamayan bir diğer BAE destekli silahlı grup ise Libya'nın doğusunda varlık gösteren General Halife Hafter güçleridir. Salgının bölgesel ve küresel etkilerinin ciddi biçimde hissedildiği mart ayının sonlarında, Halife Hafter güçleri başkent Trablus'u ele geçirmek üzere saldırılarını arttırmıştır. Hafter güçleri Trablus ve civarındaki bölgelere hava saldırıları düzenlemiş ve bazı stratejik yerleşimleri ele geçirmiştir. Ancak özellikle BAE, Rusya ve Mısır gibi ülkelerden lojistik destek alan Haf-

ter'in bu girişimi Türkiye'nin askeri olarak desteklediği uluslararası tanınırlığı olan Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) tarafından püskürtülmüştür. Bu süreçte Türkiye'nin Silahlı İnsansız Hava Araçları (SİHA) Trablus hükümetinin savunmasında ciddi fayda sağlarken, Rusya ve BAE'nin Hafter'e olan desteği bu sayede etkisiz kılınmıştır. Öyle ki, Trablus hükümetine bağlı askeri birlikler Hafter'in operasyonlarında hayati öneme sahip Terhune kentini kontrol altına almak için geniş çaplı harekât başlatarak sahada ciddi ilerlemeler gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla BAE'nin desteklediği Hafter güçlerinin koronavirüs salgını sonrası ortaya çıkan belirsizlikten faydalanma girişimleri de sonuçsuz kalmıştır.

“

Gerek savaşın harap ettiği sağlık altyapısının yetersizliği gerekse kamplarda hijyen ve sosyal mesafe kurallarından uzak şartlarda yaşamak zorunda olan milyonlarca kişi için virüsün yayılma ihtimali endişe yaratmaktadır. Bu noktada gerek Suriye içerisinde gerekse Lübnan, Ürdün ve Türkiye gibi ülkelerde bulunan milyonlarca mültecinin salgının yayılma ihtimaline karşı özellikle korunmaları hayati önem taşımaktadır.

”

Suriye Meselesinde Salgın ve Türkiye'nin Girişimleri

2011 yılından bu yana devam eden iç savaşın ciddi yaralar açtığı Suriye'de ise Covid-19 salgını ilk etapta ciddi bir insani krizi tetiklememiştir. Ancak gerek savaşın harap ettiği sağlık altyapısının yetersizliği gerekse kamplarda hijyen ve sosyal mesafe kurallarından uzak şartlarda yaşamak zorunda olan milyonlarca kişi için virüsün yayılma ihtimali endişe yaratmak-

tadır. Bu noktada gerek Suriye içe-
risinde gerekse Lübnan, Ürdün ve
Türkiye gibi ülkelerde bulunan
milyonlarca mültecinin salgının
yayılma ihtimaline karşı özellikle
korunmaları hayati önem taşı-
maktadır. Bu noktada mültecileri
barındıran ülkeler ve uluslararası
örgütlerin önlemlerini yoğunlaş-
tırmaları gerekmektedir. Öte yan-
dan her ne kadar doğrudan bir
çatışma bölgesi olması hasebiyle
virüsün bölgeye taşınma imkanı
sınırlı olsa da bir taraftan diğer
ülkelerden gelen yabancı askerler
diğer taraftan da terör örgütlerinin
virüsü bir silah olarak kullanma
girişimleri, bu anlamda endişeleri
artırmaktadır. Bununla birlikte
bölgede silahlı unsurlarını bulun-
duran Türkiye, Rusya ve İran gibi
ülkeler de koronavirüsün kendi
askeri güçlerine bulaşmaması için
büyük çaba sarf etmektedir. Bu
çerçeve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin
(TSK) bölgedeki unsurları
bir taraftan terörle mücadele faa-
liyetlerine devam ederken, bir tar-
aftan da virüsün olası etkilerinden
en üst düzeyde korunmaya çalış-
maktadır.

Devletlerin terör örgütleriyle mü-
cadelesi bağlamında ise Türkiye'nin
PKK ve bölgesel uzantılarıyla olan
mücadelesi ele alınabilir. Korona-
virüs salgınının hükümet tarafın-
dan hızlı bir şekilde kontrol altına
alındığı Türkiye'de, virüsün askeri
unsurlara yayılmaması konusunda
ciddi bir titizlikle çalışılmıştır. Ni-
tekim özellikle Irak ve Suriye'nin
kuzeyinde PKK ve uzantısı terör
unsurlarıyla mücadelesine devam
eden, bir taraftan da Suriye'de
Esed rejimi karşıtı muhaliflere
desteğini sürdüren Türkiye'nin bu
operasyonlarını başarılı bir şekilde

sürdürmesi Ankara'nın bölgesel
çıkarları açısından hayati önem
taşımaktadır. Bu çerçevede özellikle
Irak ve Suriye'nin kuzeyinde dü-
zenlenen operasyonlarda onlarca
terörist etkisiz hale getirilmiştir.
Öte yandan Türkiye, bölgesel çı-
karlarını koruma konusunda da
sınırlarının çok ötesinde hamle-
lerini sürdürmektedir. Libya'da
meşru hükümeti devirme girişim-
lerine devam eden Halife Hafter
güçlerine karşı Trablus hükümetine
destek olan Türkiye'nin özellikle
Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını ko-
ruyabilmesi Libya'da UMH'nin var-
lığını sürdürebilmesi ve Hafter ve
onu destekleyen bölgesel unsurlara
karşı ayakta kalabilmesine bağlı-
dır.

Koronavirüs salgını tüm dünyada
olduğu gibi Ortadoğu'daki çatışma
alanlarında da beklenmeyen so-
nuçlar doğurma potansiyeli ba-
rındırmaktadır. Öyle ki, birtakım
aktörler salgını fırsat olarak gö-
rürken, bazı durumlarda da salgın
nedeniyle mevcut politikalar revize
edilmek durumunda kalmaktadır.
İsrail Başbakanı Binyamin Netan-
yahu salgını fırsat olarak gören
aktörler arasında en göze çarpan
isim olmuştur. İki kez yapılan se-

çimler sonucunda hükümetin ku-
rulamadığı İsrail'de Netanyahu'nun
iktidarı Kovid-19 salgını sayesinde
bir süre daha devam etme fırsatı
bulmuştur. Öte yandan İran ve
Irak gibi ülkeler siyasi süreçlerin-
deki krizleri ya da küresel aktörlerle
yaşadıkları problemlerden doğan
baskının etkilerini en aza indirmek
için bu süreci fırsat olarak değer-
lendirmişlerdir. Bunun yanında
salgının yarattığı belirsizlik ortamı
ve ekonomik kötüleşmenin, gele-
cekte Suudi Arabistan, BAE, İran
ve Rusya gibi aktörleri Ortadoğu
politikalarında vites düşürmeye
zorlayabileceğini söylemek yanlış
olmayacaktır. Benzer bir tehlike
Türkiye için de söylenebilir; ancak
Ankara'nın hayati çıkarlarının söz
konusu olduğu Libya, Suriye ve
terörle mücadele gibi konularda
geri adım atması düşünülemez.

Sonuç olarak Kovid-19 salgınının
Ortadoğu'daki çatışma alanlarına
etkisi kısa vadeli olmaktan ziyade
uzun vadeli olabilecektir. Salgının
etkileri bölge ülkelerini strateji-
lerini ve politikalarını gözden ge-
çirmeye itecek, kimi aktörler ise
bir takım revizyonlar yapmaya
zorlayacaktır. ■